

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Ex Angeli Politiani Praefatione In M. Fab. Quinliliani Instit. Oratorias.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

E X
ANGELI POLITIANI
PRÆFATIONE
I N
M. FAB. QUINLILIANI
INSTIT. ORATORIAS.

QUINLILIANUM vero non nos quidem illum Ciceroni prætulimus, sed has certè ejus oratorias Institutiones Rhetoricis Ciceronis libris pleniores superioresque esse existimamus: nempe quæ ab ipsa quasi infantia, atque ipsis incunabulis instituendum oratorem susceperint, summamque ejus eloquentiæ manum imposuerint. Itaque ne ipse quidem Cicero satis, quæ de arte oratoria scripserit, probasse omnia videtur. Nam & Rhetoricos libellos, in iis qui de oratore sint, haud usquequaque sequitur, & rudes inchoatosque adolescenti sibi excidisse è manibus affirmat, & ab his ipsis de Oratore in alio ad Brutum libro identidem desciscit: neque in hoc quoque, quem extremum absolverit, ulla de arte præcepta ponit, sed oratorem quasi ipsum informat, &

* 3 quod

P R Æ F A T I O.

quod dicendi sit optimum genus, decernit. Ergo ut philosophi nostri non, cum in primis Aristotelem sequantur, statim illum Platoni anteponunt, ita nos quod Quintilianum quam Ciceronem interpretari maluimus, non quidem Ciceronis sacrosanctam illam gloriam detrectavimus, sed ad Ciceronem festinantibus vobis egregie consulimus. Hæc igitur & de Quintiliano nostra ratio fuerit. Sed neque inusitatas vias indagamus, cum veterum libros autorum in manus sumpserimus, qui tamen si minus in usum consuetudinemque hominum aliquot jam ante seculis non venerunt, non tam ipsorum culpa, quam fortunæ ac temporum injuria effectum est. Quid enim nunc attinet superiorum calamitatem temporum memoria repetere? quod sine summo dolore facere vix pie possumus, quibus insignes illi, atque immortalitate dignissimi scriptores, partim à Barbaris cæsi, fœdeque laniati sunt, partim ab his ipsis ad nostrorum usque parentum memoriam velut in carcerem coniecti, atque in compedibus habiti, vix tandem aliquando, sicut erant semilaceri atque trunci, multumque à se ipsis immutati, suam hanc in patriam revertunt. Perquam igitur inhumanum facinus à nobis fieret, si de nobis, deque majoribus nostris optime meritis insignis hos viros, dudum deposita capitis diminutione, jure postliminii civitatem repetentes, non vel quam lubentissime agnoscamus, atque in ipsam, quæ his maxime debet, latinitatem, suam in rempublicam, suum in ordinem,

P R Æ F A T I O.

dinem, atque adeo intra privatos parietes nostros, intra nostrum sinum benigne admiserimus. Quod quidem si me nunc primum autore adipiscitur, cur mihi tandem id vitio vertatur, aut cur non summa potius gratia ab omnibus habeatur, quod quasi mea privata pecunia publicum omnium æs alienum dissolvere non dubitarim? Postremo ne illud quidem magnifecerim, quod horum scriptorum seculo corrupta jam fuisse eloquentia objiciatur. nam si rectius inspexerimus, non tam corruptam atque depravatam illam, quam dicendi mutatum genus intelligemus. Neque autem statim deterius dixerimus, quod diversum sit, major certe cultus in secundis est, crebrior voluptas, multæ sententiæ, multi flores, nulli sensus tardi, nullâ iners structura, omninoque non tantum sani, quin & fortes sunt omnes, & læti & alacres, & pleni sanguinis atque coloris. Quapropter ut plurima summis illis sine ulla controversia tribuerimus, ita priora in his aliqua, multoque potiora existere jure contenderimus. Itaque cum maximum sit vitium, unum tandem aliquem solumque imitari velle, haud ab re profecto facimus, si non minus hos nobis, quam illos proponimus, si quæ ad nostrum usum faciunt, undique elicimus, atque (ut est apud Lucretium)

*Floriferis ut apes in saltibus omnia libant,
Omnia nos itidem depascimus aurea dicta.*

Atque hoc profecto est, quod cum diu Marcus Cicero Atticis illis limatis & emunctis oratori-

P R Æ F A T I O.

bus operam dedisset, post illa tamen & Rhodiis & Asiaticis oratoribus aures commodavit: quorum lenti illi quidem, atque remissi: ii vero inflati, vani, atque jactantes: utrique vero minores Atticis, quasique ab iis degenerantes existimarentur. Itaque egregie nobilis pictor, qui cum interrogaretur quonam in primis magistro profecisset, illo, inquit, populum intuens, & recte id quidem. Nam cum nihil in natura hominum sit ab omni parte beatum, plurimum bona ante oculos ponenda, ut aliud ex alio hæreat: & quod cuique conveniat, aptandum est. Est autem Quintiliano propositum, oratorem eum instituere qualem fuisse neminem memoriæ sit proditum: qui & moribus perfectus, & omni scientia omnique dicendi facultate sit absolutus. Quapropter qui tantæ moli sit destinatus, eum recens natum, quasi de matris gremio suum in sinum continuo accipit, nihilque sibi reliqui facit, quod quidem ad educandum, erudiendum, informandumque illum pertinere intelligat, nunquam à se ante dimissurus, quam cum vivendi, sciendi, dicendique omnibus numeris perfectum atque absolutum, planeque oratorem summum singularemque reddiderit. Atque ad hunc unum terminum, omnes non suas modo: sed omnium, ut quique probatissimi forent, veterum scriptorum sententias, omniaque præcepta quasi sagittas in scopum rectissime collimat. Ac de intentione hæctenus. Utilitas autem tanta in his voluminibus existit, quantam vix fortasse in unius alteriusve

P R Æ F A T I O.

teriusve ex omni Græcorum Latinorumque copia inveneritis.

Marcus Fabius Quintilianus, ex Hispaniæ oppido Calaguriæ, maxime propter obsessum in eo Sertorium insigni, Nerone imperante, à Galba (qui & ipse deinde imperator fuit) Romam adolescens admodum perductus est. Patre autem, quantum colligimus, cum erudito viro, tum in reipublicæ tuæ administratione honestissime versato, usus est. Ipse cum in ea tempora incidisset, quibus & Annæus Seneca, & Julius Africanus, & Vibius Crispus, & Tracallus, & Afer Domitius, aliaque Romanum forum præclarissima ingenia illustrarent: Domitium in primis senem jam colendum sibi affectandumque proposuit, hominem cum omnium ejus ætatis oratorum eminentissimum, tum præcipua quadam facetiarum atque urbanitatis laude memorandum, neque illius solum actiones, verum & domesticos sermones diligentissime omnes observavit. Amavit etiam familiarissime æqualem suum Julium Secundum, miræ facundiæ miræque gratiæ virum: cui tametsi properata mors injuriam fecit, magnum tamen is quoque inter laudata ingenia sibi locum vindicat. Cum vero & probatissimis moribus, & summa ingenii vi, & acerrimo studio Quintilianus esset, prima statim juventa celebrare forum, atque in summis patronorum numerari occæpit: ad eamque virtutis & ingenii commendationem repente pervenit, ut non solum maximæ quæque ad illum causæ deferrentur, sed

P R Æ F A T I O.

& notarii qui ejus dicentis verba exciperent, vulgo à studiosis hominibus conducerentur. Quotiens vero cum aliis agebat, omnium non solum concessu, sed & consensu fere ab ipso ponendæ causæ initium exigebatur. Primam vero actionem juvenili quadam cupiditate gloriæ ductus, eam emisit, quæ Nævii Arpiniani causam continebat, in qua quæsitum fuerat, præcipitatane esset ab illo uxor, an se ipsa sua sponte jecisset. Inter cæteras autem quas egit causas Quintilianus, duæ in primis insignes habentur: altera, quam pro regina Berenice apud eam dixit: altera, qua ream tuebatur, quæ subjecisse dicebatur marito testamentum, & chirographum marito expirante hæredibus dedisse: quod verum erat. Nam quia per leges institui uxor non poterat hæres, id fuerat actum, ut ad eam bona per hoc tacitum fideicommissum pervenirent. Et caput quidem quæri facile erat, si hoc diceret palam, sed pariebat hæreditas. Ita ergo figurate causam egit, ut iudices illud intelligerent factum, delatores autem non possent apprehendere ut dictum: idque cum maxima Quintiliani laude utrunque contigit. Verum præter ingenium, quod in illo fuit eminentissimum, tantam etiam vim concipiendarum imaginum, quas phantasias vocant, habuisse accepimus, ut frequenter ita motus sit, ut non solum lacrymæ illum, sed & pallor & vero similis dolor deprehenderent. Sed cum diu jam in foro tanto successu tantaque gloria versatus foret, ut inde non ingenteis modo opes, sed &

Roma-

P R Æ F A T I O.

Romanam civitatem, omniaque nobilitatis jura consequutus esset, & jam maximus (ut Juvenalis inquit) orator haberetur, honestissimum sibi agendi causas finem statuens dum adhuc desideraretur, receptui cecinit, suamque mox operam, vir proculdubio hominum causa natus, ad præcipiendi munus transferre coactus est. Quo loco adnotandum nobis est primum omnium, Quintilianum Romæ publicum juventutis gymnasium, & è fisco eximium stipendium accepisse: multique ex ejus ludo quasi ex equo Trojano literatorum proceres extiterunt, inter quos & Plinius ille junior fuit, qui etiam in epistolis Quintilianum præceptorem suum libentissime agnoscit: & Juvenalem item fuisse (ut quidam arbitrantur) maxime verisimile est, qui de illo his verbis honorifice mentionem facit,

— Unde igitur tot

*Quintilianus habet saltus? exemplanovorum
Fatorum transit: felix & pulcher, & acer,
Felix & sapiens, & nobilis & generosus,
Appositam nigrae lunam subtextit alutæ.
Felix orator quoque, maximus & jaculator.
Et si perfrixit, cantat bene.*

Erat autem in eo præter cætera adeo exprompta fidelisque memoria, ut quæ ex tempore aliquando dixisset, ad verbum etiam repetita redderet: cujus rei sæpissime periculum fecit, si quando interventus aliquorum qui hunc honorem mererentur, iterare declamationis partem coëgisset.

Post-

P R Æ F A T I O.

Postquam vero in erudiendis juvenibus viginti annos tanta sua gloria tantaque juventutis Romanæ utilitate posuit, ut ab ingeniosissimo Latinorum epigrammatum poëta & vagæ juventutis moderator, & Romanæ togæ gloria vere meruerit appellari: etiam hunc laborem deprecatus studiis aliquando suis quietem impetravit: atque ut non solum ætatis suæ hominibus, sed & posteris quoque consuleret, totum illud ocium ad hos de oratoria institutione libros componendos transtulit: quorum cum tertium jam manibus volumen haberet, Domitianus Augustus curam illi sororis suæ nepotum delegavit. Uxorem prætorii viri filiam, omnes quæ in fœminam cadunt laudes (ut ipse inquit) supergressam, quum nondum ætatis undevigesimum expleffet annum, duos enixam filios, amisit. Quorum alterum quintum jam annum egressum, miræ gratiæ, jucunditatis, ingeniique puerum, deflevit extinctum. Alter autem sui nomen parentis referens, jamque ætatis decimum egressus annum omnibus etiam quas vix illa capiat ætas, corporis animique laudibus cumulatus, & consulari nuper adoptione ad omnium spes honorum prius admotus, atque avunculo prætori gener destinatus, & omnium spe sacris eloquentiæ candidatus, quum octo mensium valetudinem perpeffus esset, infelici parenti hos ipsos etiam in pueri usum elucubranti libros, alterum orbitatis vulnus inflixit. atque hunc suum casum in horum librorum sexto vir pius, sed omnium suorum superstes,

stes,

P R Æ F A T I O.

stes, miserabiliter delamentatur. Hos autem qui nunc in manibus nostris libri versantur, Victorio Marcello cum summa sibi amicitia conjuncto, tum eximio studiorum amore flagranti, dicavit: de quibus, id quod de Carthagine Sallustius ait, filere fatius puto, quam pauca dicere. Ferebantur autem & alii duo sub Quintiliani nomine libri artis rhetoricæ, neque editi, ut ipse inquit, à se, neque in hoc comparati. Nam alterum sermone per biduum habito, pueri quibus id præstabatur, exceperant: alterum pluribus sane diebus, quantum notando consequi potuerant, interceptum, boni juvenes temerario editionis honore vulgaverant. Hos deinde composuit, in quibus eadem sunt aliqua, multa mutata, plurima adjecta. Fuit enim in homine, ut in nullo unquam ingenuus quidam animus. Itaque omnia in his libris sedulo præcipit, & omissio interdum speciosiore styli genere, ad utilitatem se discentium summittit: omniaque in iis quæ secutus ipse est, quæ partim præceptis, partim ratione cognoverit usurpata, sine ulla dissimulatione promit. Sed neque veterem prorsusque vulgatam opinionem suam damnare ipse in his libris est veritus, neque in tanta re homo candidissimus conscius esse sibi dissimulanti in ulla parte iudicii sui sustinuit. Præter hos autem, & unum librum de causis corruptæ eloquentiæ, & alterum item, qui nunc quoque extat, declamationum composuit. Miro autem candore veterum ingenia virtutesque omnium indicavit. Senecam

PRÆFATIO.

necam tantum damnare, invisumque habere est creditus: quod accidisse sibi ipse scribit, dum corruptum & omnibus vitiis depravatum dicendi genus revocare ad severiora judicia contendit. Nam cum solus fere Seneca in manibus adolescentium foret, non quidem ipsum omnino conabatur excutere, sed potioribus præferri non sinebat. Haftenus quæ mihi de Quintiliano comperta sunt.

Doctiss.